

Titelskyt: Folkrörelser

Inledning (00:00–01:40)

- Året är 2018. Det måndag och en för många okänd flicka sitter utanför Riksdagen. Hon strejkar från skolan för att uppmärksamma klimathotet.

Hon vill rädda planetens framtid, hon vill få sin röst hörd!

Hon heter Greta Thunberg.

Media uppmärksammar Greta och hennes skolstrejk. Sedan är rullningen igång.

Helt plötsligt finns Gretas namn på hela världens läppar. Runt om i världen strejkar miljontals människor för klimatet. Och följer henne i hennes fotspår.

Det Greta startade var en folkrörelse. Men vad är egentligen en folkrörelse?

Och hur och varför bildas de?

En folkrörelse har sin ursprungliga betydelse i orden, folk i rörelse. Folk i rörelse som tillsammans genom en massorganisation vill förändra och förbättra något i samhället, något de är missnöjda med. Folkrörelser har hjälpt oss att forma fram den demokrati vi har idag.

Låt oss gå tillbaka i tiden för att titta närmare på några av Sveriges viktigaste folkrörelser.

Kvinnorörelsen (01:41–03:02)

Vi börjar med kvinnorörelsen. Så länge vi kan minnas har kvinnor haft färre rättigheter än män. I flera generationer bakåt i tiden har kvinnor tillsammans kämpat för sin rätt i samhället.

Under 1800-talet uppkom flera folkrörelser i Sverige. Och bland dem kvinnorörelsen. Kvinnor känner sig missnöjda eftersom de känner sig orättvist behandlade. Men i mitten av 1800-talet började det ske förändringar.

Kvinnor kunde anmäla sig till att bli myndiga. Husaga, dvs våld som straff i hemmet förbjöds. Kvinnor får rätt att studera på universitet.

Ja, mycket började hända på grund av kvinnorörelsen, men en av de största och mest betydelsefulla händelser hade de fortfarande framför sig. Kampen om kvinnlig rösträtt! Det var år 1919 som Sveriges kvinnor efter år av protester och avslagna förslag till slut fick rösträtt!

Efter det började även kvinnor få sitta i riksdagen och vara med och bestämma.

Kvinnorörelsen sätter sina spår i hela 1900-talet. Och än i dag kämpar människor världen över för ett mer jämställt samhälle.

Arbetarrörelsen (03:03–04:35)

Vi fortsätter med arbetarrörelsen.

Liksom många svenska folkrörelser, har arbetarrörelsen sina rötter i det tidiga 1800-talet.

Under industrialiseringen öppnades många nya fabriker och verkstäder. Det förändrade det svenska samhället och den stora arbetarklassen växte fram. Arbetarna var länge utnyttjade och illa behandlade.

Något som en man vid namn August Palm inte kunde se på utan att agera. August Palm var en skräddare som brann för arbetarnas rättigheter. Han skulle senare grunda det parti vi idag kallar Socialdemokraterna.

1898 bildades en organisation för fackföreningar.

Landsorganisationen i Sverige, även kallad LO.

När LO bildades var arbetsdagarna långa, ofta upp till 16 timmar. Lönerna var väldigt låga.

Trygga anställningar existerade inte och någon semester var det inte tal om.

De första kraven som LO ställde var 8 timmars arbete och 8 timmars fritid. LO fick igenom många av sina krav. Semester, inflytande för de anställda, 8 timmars arbetsdag och ersättning vid arbetslöshet.

Arbetarrörelsen har till stor del påverkat hur det svenska samhället ser ut idag. Och rättigheterna de kämpade för då, är nu för tiden självklarheter.

Nykerhetsrörelsen (04:36–05:32)

Nu till nykerhetsrörelsen.

Den svenska nykerhetsrörelsen har en lång historia och som mest inflytande hade de på 1800-talet. En tid då människor drack mycket alkohol. Alkohol-missbrukandet ledde till ökade kostnader för samhället såsom sjukdomar och kriminalitet och ökad fattigdom.

Det är just då en folkrörelse behövs för att lösa problem.

Nykerhetsrörelsen lyckades minska svenskarnas årliga

spritintag från 45 liter alkohol per person till 7 liter alkohol per person på cirka hundra år.

Nu ytterligare hundra år senare är nykterhetsrörelsen inte lika synlig, men den finns fortfarande kvar. Deras huvudsakliga uppgift idag är att hjälpa människor som har svårt att kontrollera sitt drickande.

Fredsrorelsen (05:33–06:33)

När första världskriget nått sitt slut 1918, bildades Nationernas Förbund, där många länder blev medlemmar. Syftet var att förhindra framtida krig. Det misslyckades dock och 1939 bröt Andra världskriget ut. Efter Andra världskriget 1945 gjordes ett nytt försök och Förenta nationerna, FN bildades.

FN:s huvudsakliga uppgift är att bevara freden men också att lösa konflikter.

Hur har då fredsrorelsen sett ut i Sverige? Den 2:a april 1883 grundades "Svenska freds och skiljedomsföreningen". Ideerna som de kämpar för är det samma idag som det var då. De kämpar för att hindra upprustning och krig och för att på fredliga sätt lösa olika motsättningar.

Miljörorelsen (06:34–07:39)

Miljörorelsen då.

Ja, du kanske har sett bilder på personer med långt hår, färgglada kläder och runda glasögon. Eller har hört parollen "Make love not war". Det är ofta sånt som förknippas med Hippiekulturen. Hippiekulturen var också en del av fredsrorelsen, men de brann även för miljöfrågor.

Miljödiskussioner började redan på 1800-talet men det var först på 1960-talet som miljöfrågorna började tas på allvar. Flera ideella miljöorganisationer bildades och miljörorelsen var igång. Miljörorelsen satt allt större tryck på politiken och 1969 fick Sverige sin första miljölag.

Miljöskyddslagen.

Idag är miljörorelsen en av de mest globala folkrörelserna. Den har påverkat världen med en enorm kraft. Internationella miljölagar har införts och Sverige är det numera trendigt att vara insatt i miljöfrågor.

Samtal med professorn (07:40–SLUT)

Kjell Östberg är professor i samtida och historiska händelser. Och vi har frågat honom vad han anser om folkrörelsernas betydelse?

Är folkrörelser viktiga?

- Alltså, för mig är det här en demokratifråga, jag tror inte att det räcker att människor går och röstar vart fjärde år och sen överlåter allting annat åt politiker och experter. Jag tror att man hela tiden måste vara aktiv för att påverka utvecklingen. Det är inte nånting som kommer som en gåva ovanifrån, utan jag tror att det är just resultat av att människor sluter sig samman i rörelser. Det kan vara de stora traditionella folkrörelserna, men det kan också vara små mindre grupper för att driva igenom sina krav.

Hur hade det sett ut i Sverige om de historiska folkrörelserna hade fått genomslag?

Utan folkrörelserna så hade nog Sverige sett betydligt annorlunda ut. Det var ju de stora traditionella folkrörelserna för hundra år sedan som drev igenom rätten att rösta till exempel. Det var frikyrkorna som såg till att vi hade religionsfrihet, så alla inte måste gå i samma kyrka. Det var arbetarrörelsen som la grunden till välfärdssamhället. De sociala rättigheterna, de sociala förmånerna, tryggheten på arbetsplatserna och så vidare... Och det var kvinnorörelsen som drev igenom kvinnors rätt till arbete, kvinnors rätt till utbildning, daghemmen och den fria aborten. Allt det är resultat av kvinnorörelsen arbete. Så att utan de här folkrörelserna så skulle vi ha ett betydligt fattigare Sverige på många sätt.

Hur tror du att framtidens folkrörelser kommer att ta form?

- Jag tror det är viktigt att se att folkrörelserna utvecklas, det handlar inte om att bygga samma folkrörelser som man gjorde för hundra år sedan eller femtio år sedan. Utan det blir den unga generationen idag, de måste naturligtvis hitta sin form för hur de här rörelserna ska arbeta. Och där tror jag att de sociala medierna är väldigt viktiga.

Det var fantastiskt vad Greta Thunberg kunde uppnå genom sociala medier. Men det som verkligen gjorde avtryck det var att det samlades 7.5 på miljoner människor 600 platser runt om i världen.

-Jag tror att det behövs en kombination av de sociala medierna som kommer att bli väldigt viktiga, men det ersätter inte nödvändigheten av att man kommer samman rent fysiskt, att man träffas i organisationer och kan stötta varandra och peppa varandra på det sättet.

Nu vet vi lite mer om folkrörelser, hur de bildas och hur de kan påverka ett samhälle. Hur tror du att samhället hade sett ut om dessa rörelser inte fått sitt genomslag. Hur tror du att det kan komma att se ut i framtiden. Vilka nya folkrörelser tror du kan uppstå?

-SLUT-